

VIe CONGRÈS INTERNATIONAL DE MÉDECINE ET DE PHARMACIE MILITAIRES.

Wij ontvingen dezer dagen de „Comptes Rendus” van bovenbedoeld Congres, dat onder voorzitterschap van den Inspecteur van den Nederlandschen Geneeskundigen Dienst der Landmacht, generaal *Diehl*, van 15—20 Juni 1931 te 's Gravenhage is gehouden en dat geeft ons aanleiding om met een enkel woord op dit uitnemend georganiseerde en geleide Congres terug te komen.

Het feit alleen al, dat alle voordrachten in boekvorm van te voren aan de leden waren rondgezonden en dat thans reeds de discussies — op even keurige wijze uitgegeven — de deelnemers hebben bereikt, wijst er op hoe goed alles was voorbereid.

De plechtige openingszitting, onder het eere-presidium van *Z. K. H. Prins Hendrik*, had plaats in de groote zaal van het gebouw van Kunsten en Wetenschappen, die door de talrijke binnen- en buitenlandsche uniformen een schitterenden aanblik bood.

Na afloop begaf men zich naar de grafelijke zalen op het Binnenhof, waar door den Minister van Defensie de zeer belangwekkende tentoonstelling op historisch militair geneeskundig gebied werd geopend, door den welbekenden medicus-historicus *Dr. J. G. de Lint* georganiseerd, die er dank zij zijn vele persoonlijke relaties in geslaagd was, uit binnen- en buitenland een keurcollectie curiosa op dit gebied — zeer overzichtelijk gerangschikt — bijeen te brengen, waarvoor hem niet alleen den dank van het Congres werd gebracht, maar waarbij tevens het talrijke bezoek gedurende de Congresdagen bewees, hoezeer het vele hieraan verbonden werk werd geapprecieerd.

Des avonds waren ongeveer 250 genoodigden, de gasten van de Regeering aan een banquet in het Kurhaus te Scheveningen, terwijl verder recepties werden aangeboden aan alle leden met

hunne dames door de gemeente 's Gravenhage in het Kurhaus, door de Regeering in Hotel Kasteel Wassenaar, en de laatste avond het gebruikelijke slotbanquet plaats vond.

In de Sectie voor Tandheelkunde was aan de orde:

„Les séquelles des traumatismes de guerre des dents et du maxillaire inférieur, leurs traitements.”

Rapporteurs waren: Dr. *Witthaus*, tandarts te 's Gravenhage en de luitenant-kolonel tandarts *Miezkis* (Polen).

Vervolgens voordrachten van Kapitein *Cavina* (Italië): „Nos résultats dans le traitement des séquelles des blessures du maxillaire inférieur” toegelicht door fraaie projecties en van Kapitein *Conelli* (Italië): „Importance du contrôle radiographique dans le traitement des séquelles des fractures du maxillaire inférieur.”

Na levendige discussie waaraan vooral door de Fransen werd deelgenomen, werden de volgende resoluties aangenomen, die aan de plenaire zitting van het Congres zouden worden voorgelegd:

1. La prophylaxie des séquelles des blessures du maxillaire inférieur et des dents dépend pour une large part du traitement initial.
2. Le traitement de ces blessures nécessite, dès son début, la collaboration du stomatologiste, du chirurgien, du dentiste réalisée dans certains pays par l'équipe maxillo-faciale.
3. Etant donné la grande fréquence des lésions du maxillaire inférieur, il est souhaitable que les centres sanitaires spéciaux soient outillés pour le traitement de ces cas.
4. L'infection des fragments osseux est particulièrement redoutable, elle peut être entretenue par la présence de corps étrangers ou de tissus jouant ce rôle (os sequestrés au dents). Le traitement consiste dans l'ablation de ces causes d'infection.
5. Les pseudarthroses et les pertes de substances définitives sont du domaine de la chirurgie et doivent être traitées à l'aide de geffes osseuses (l'ostéo-synthèse métallique étant proscrite).
6. Les cals vicieux sont justiciables de l'ostéotomie avec ou sans geffe osseuse, sous le couvert d'une immobilisation en bon articulé.

7. La répercussion sur les dents: nécrobioses par ruptures vasculo-nerveuses, alvéolyses, rupture d'équilibre interdentaire, etc...., recevront le plus tôt possible le traitement adéquat.
8. Les ankyloses osseuses temporo-maxillaires seront traitées par l'arthrotomie suivie de mécano-thérapie et d'un appareillage de mobilisation.
9. Les cicatrices vicieuses et les parties de substances des parties molles péri-mandibulaires relèvent de la chirurgie plastique.
10. Les névrites secondaires bénéficieront des traitements accoutumés.
11. On ne saurait se désintéresser du retentissements sur l'état général, d'une part, et sur l'état normal, d'autre part, des blessures de la face.
12. L'expérience de la dernière guerre exige l'impérieuse nécessité d'instruire en temps de paix un nombre suffisant de spécialistes pour traiter les blessures maxillo-faciales à toutes leurs étapes.

. Deze conclusies werden in de slotzitting aan het Congres voorgelegd, waarbij men echter no. 3 had geschrapd en de tekst van no. 2 als volgt had gewijzigd:

„Le traitement de ces blessures nécessite dès son début la collaboration du *stomatologiste* et du *chirurgien*, réalisée dans certain pays par l'équipe maxillo-faciale.”

Men had dus de tandarts eenvoudig ..... geëlimineerd!

Collega *Filderman* (Frankrijk) verzette zich krachtig tegen deze wijziging en smaakte de voldoening dat men ten slotte dit punt aldus vaststelde: „la collaboration du *spécialiste* en art dentaire et du *chirurgien!*”

Het wil ons voorkomen dat deze redactie inderdaad de beste is. De oorspronkelijke, onder den invloed der aanwezige stomatologen genomen, is onjuist, omdat de tandarts overbodig is, wanneer een competente stomatoloog aanwezig is.

De eerste wijziging zou alleen kunnen gelden voor die landen, waar de tandheilkundige hulp uitsluitend door artsen wordt verleend (Oostenrijk, Hongarije, Italië), de ten slotte aanvaarde redactie laat te recht in het midden, of die hulp door den stomatoloog of den tandarts gegeven wordt!

Op het volgende Congres, dat in 1933 in Madrid zal worden

gehouden, komt onder de te behandelen onderwerpen onder meer voor.

L'organisation des services dentaires." Rapporteerende landen: Spanje, Mexico en Paraguay.

Het ware vermoedelijk niet overbodig, wanneer ook hier te lande de militaire tandartsen dit vraagstuk eens in studie namen, teneinde bij de betreffende autoriteiten met voorstellen te kunnen komen tot het verkrijgen van een organisatie, die naar ons beste weten, tot nu toe nog niet aan de eischen voldoet, die in den tegenwoordigen tijd mogen worden gesteld!

NORD.

DE ROTTERDAMSCH E TANDARTSEN VEREENIGING EN HAAR ACTIE VOOR SCHOOLTANDVERZORGING

Wanneer wij de geschiedenis van de Rotterdamsche Tandartsen Vereeniging nagaan, dan komt daarbij wel duidelijk uit, dat Rotterdam steeds de teekenen van iederen tijd snel begrepen heeft en actief heeft gereageerd op datgene, wat zich op andere plaatsen van Europa of in Amerika als een nieuwe richting op ons gebied voordeed. Voordat hiervan de gunstige resultaten bewezen waren, juist in den tijd, dat er tegen vóóroordeelen nog gekampt moest worden en het nieuwe slechts tegenwerking ondervond, stonden de oude leiders der R. T. V. reeds sympathiek tegenover zulke revolutionaire zaken. En vaak bleek, dat hun blik vérziende was in de toekomst, en dat een evolutie, die zich in de tandheelkundige opvattingen voltrok, professie en publiek geleidelijk aan zulke nieuwe ideeën zou wennen. Maar vóór dien tijd was de gedachte, zoodra deze als een vooruitgang van de tandheelkunde werd aangevoeld, reeds overgenomen en durfde de R. T. V. vol goeden moed, proefnemingen op nog onbekend terrein aan. Zoo dateert de actie, om te Rotterdam een schooltandverzorging ingevoerd te krijgen, reeds van zeer ouden datum. Witthaus heeft in zijn artikel: „Oprichting en eerste jaren der R. T. V.” er reeds melding van gemaakt, hoe gedurende het eerste tiental jaren van haar bestaan, het jaarverslag niet slechts een sobere vermelding gaf van de belangrijkste gebeurtenissen in de Vereeniging, vergezeld van cijfermateriaal, maar als brochure werd uitgegeven, welke tevens bevatte een aantal artikelen van algemeen belang, soms populair-wetenschappelijk soms ook dienstig voor de propaganda.

Zoo verscheen met het jaarverslag over 1905 o.a. een artikel over Schooltandartsen van de hand van Leopold Frank. (Overgenomen in het T. v. Tandh. Jaargang 1905). Hierin

maakt hij melding van een aantal onderzoekingen naar den toestand van het kindergebit in andere landen gedaan, waaruit blijkt, dat onafhankelijk van den landaard 95 % der kindergebitten op den schoolgaanden leeftijd aangetast zijn. Het artikel wijst verder op de slechte gevolgen voor gezondheid en onderwijs en dringt er op aan, dat op de scholen, waar, (zij 't toen nog slechts hier en daar) schoolartsen werden benoemd, ook schooltandartsen zouden komen. Maar duidelijk blijkt uit den opzet, dat hij de verwezenlijking van deze gedachte voorloopig nog niet nabij achtte. Toen in andere landen van Europa en in Amerika dit vraagstuk meer en meer de aandacht mocht trekken, besloot de R. T. V. een poging te wagen om van Rotterdam een aantal gegevens te verzamelen, om op den treurigen toestand van het kindergebit reeds gedurende den schoolgaanden leeftijd te wijzen.

In 1908 richtte zij een verzoekschrift tot den Raad, om een bedrag van f 500.— te voteeren, om op een aantal scholen een onderzoek in te stellen naar den toestand der kindergebitten. Dit request wees op de funeste gevolgen van het tandbederf op algemeene gezondheid en onderwijs; het was vergezeld van statistische gegevens van Prof. Jessen en van andere publicaties van dezen geleerde. Ondanks een gunstig praeadvies van B. en W. werd het verzoek met 19 tegen 14 stemmen afgewezen. Dat er in deze Raadsvergadering dingen gezegd werden, die thans als enormiteiten zouden gelden, behoeft hier niet vermeld te worden. Waar uit de debatten wel het vermoeden rees, dat voor enkele der tegenstemmers het feit, dat er voor de Gemeente ook financieele offers aan verbonden zouden zijn, een rol speelde, werd naar middelen uitgezien, om dezen hinderpaal uit den weg te ruimen. En spoedig was de belangstelling van een weldadig stadgenoot voor deze proefneming gewonnen; het geheele onderzoek kon nu zonder kosten voor de Gemeente plaats vinden. Een herhaald verzoek in 1909 tot den Raad gericht in deze richting, mocht ook geen instemming vinden, waardoor na dien tijd, waar de officieele belangstelling voor dit onderwerp zoo gering bleek, ook de animo bij de R. T. V. afzakte om zich er voor te spannen. Gelukkig slechts tijdelijk, want toen in 1917 de nieuwe behuizing voor de R. T. V. Kliniek betrokken en in de komende jaren haar lust om een krachtige propaganda te voeren op het gebied der mondverzorging weer oplaaide, kon ook een hernieuwde poging, om een schooltandverzorging ingevoerd te krijgen, niet uitblijven. Er waren ook andere tee-

kenen, die begonnen te wijzen op meerdere erkenning van het belang der tandheelkunde voor de volksgezondheid. In 1919 stond op het programma der S. D. A. P. als één der eischen gesteld voor deelneming aan het Wethouderschap: gemeentelijke geneeskundige klinieken (met speciale vermelding van tandverzorging) en in hetzelfde jaar werd in het Centraal rapport der Begrootingscommissie uit den Raad, naast gemeentelijke geneeskundige verzorging de tandheelkunde uitdrukkelijk genoemd. De tijden zagen er dus gunstig uit om aan te dringen op de oprichting van gemeentelijke tandheelkundige klinieken en de instelling van schooltandverzorging.

Zoo bereikte in 1920 opnieuw een request den Raad, om te trachten aan te sturen op de instelling eener schooltandverzorging. Dit verzoek was vergezeld van een uitvoerige memorie van toelichting, die reeds begon met de vergelijking: „Na een dijkdoorbraak zal men niet gaan pompen om het ondergelopen land droog te leggen zonder voorzorgen te nemen. Van te voren zal men den dijk herstellen”; meerdere instructieve gegevens werden erbij gegeven o.a.: „De strijd tegen het tandbederf” en „de schooltandverzorging” door A. L. J. C. v. Hasselt met statistische gegevens samengesteld door G. H. Bisseling, J. C. G. v. d. Gragt en F. J. Ninck Blok en een overdruk uit het Tijdschrift voor Tandheelkunde: „Een belangrijk rapport” door Ch. F. L. Nord. Wederom kon ook dit request geen gunstig onthaal vinden. De hoofdpunten der schooltandverzorging waren nog geenszins begrepen. Dit bleek maar al te zeer ook bij besprekingen met autoriteiten, die het er maar steeds op trachtten aan te sturen, deze schooltandverzorging bij de fondsen onder te brengen. Ook werd er verwacht dat de Ziektewet het vraagstuk der schooltandverzorging vanzelf op zou lossen. Dit geldt niet als een verwijt aan de goede bedoelingen, maar aan de vertegenwoordigers der tandheelkunde kostte het wel veel moeite om de geheel andere inzichten omtrent een systematische behandeling ingang te doen vinden. En de leekenpers gaf ons geen steun, nog in 1924 plaatste de Nieuwe Rotterdamsche Courant boven een artikel, dat de invoering der proefneming in Amsterdam en den Haag vermeldde, als titel: „De nieuwste Gemeentelijke Dwaasheid.” Geheel onbegrijpelijk was dit gemis aan bijval niet, zelfs in vakkringen was de belangstelling nog niet algemeen, deels door enkele proefnemingen in het buitenland, die door de wijze waarop de proef genomen werd, dezen strijd tegen het tandbederf als een onbegonnen werk deden aanzien. En waar

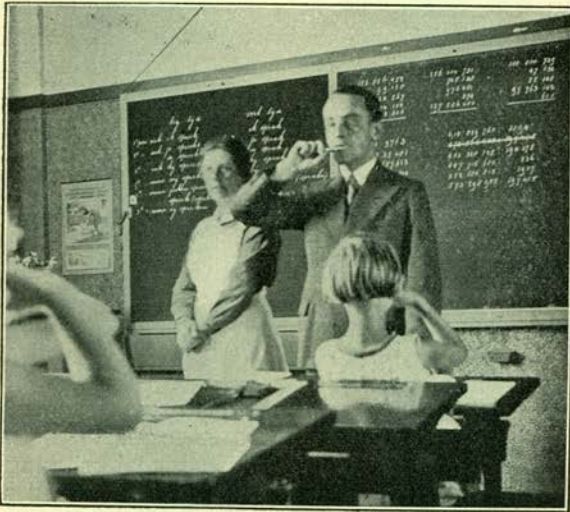
het vertrouwen bij de collega's nog wankelde, kon het be-
zwaarlijk bij autoriteiten worden gevestigd.

Wij allen weten, dat reeds meer dan dertig jaar geleden
Duitschland de grootste propagandist voor een schooltand-
verzorging heeft gehad in den persoon van Prof. Dr. med.
Jessen uit Straatsburg. Deze had, geboeid door een heilig ge-
loof, dat alléén op den kinderleeftijd aan bestrijding van het
zoo verbreide tandbederf kon gedacht worden, de propaganda
hiervoor als zijn levenstaak beschouwd. Tegen ongelooft en
miskenning heeft hij volgehouden en hij mocht als succes boe-
ken, dat te Straatsburg de eerste gemeentelijke Schooltand-
verzorging werd ingevoerd in 1902. Jaren heeft hij zijn beste
krachten aan de jeugd van Straatsburg besteed, met volle
toewijding, doch slechts sporadisch trad de professie in het ge-
weer (1908 te Rotterdam) om de werkwijze volgens zijn opzet
ook elders ingevoerd te krijgen. Want wel had Prof. Jessen
voor zijn persoon groote sympathie gewekt en wilde men zijn
resultaten met belangstelling afwachten, maar geloof, dat een
uiteindelijke beslissing van den strijd tegen het tandbederf
zou uitvallen ten voordeele der professie, mocht hij niet ont-
moeten.

Te veel had er bij zijn pogingen voorgestaan om met groote
energie te trachten op de scholen, die voor behandeling in aan-
merking kwamen, alle defecten, groote en kleine, te vullen.
Dat bleek dra een onbegonnen taak, de meeste van die kinder-
mondjes kostten zooveel moeite om ze te restaureeren, dat ze
voor langen tijd op den behandelenden tandarts beslag legden,
die dus geen ander werk kon doen; ook niet het onder handen
nemen van die monden, waar met geringe moeite succes te
bereiken was. En intusschen woekerde juist in deze monden
het tandbederf voort, totdat ook het in orde brengen van de-
zen mond weer een zeer tijdroovend werk werd. Het hoofddoel
van wat de schooltandverzorging moest zijn, was niet begre-
pen, het zwaartepunt was te veel gelegd op de *behandeling*,
het moest de *voorzorg* zijn, de zorg om het kwaad tot minimale
grenzen terug te dringen. De behandeling van de defecten, die
door verwaarloozing van dit stadium waren ontstaan, be-
hoorde niet bij Staat of Gemeente thuis, voor deze moest het
individu zelf naar hulp uitzien. Voor de *vóórzorg* zou het
meest doeltreffende middel zijn, om de elementen reeds *vóór*
hun doorbraak zoo te beïnvloeden, dat tandbederf uitgesloten
zou zijn, maar hiertoe zijn we nog niet in staat, zoodat ze doo-
grebbelijke verkalking vaak met aangeboren defecten door-
breken.

Het is de groote verdienste geweest van Prof. Kantorowicz, om te wijzen op de eenvoudige waarheid, dat behandeling in een stadium, dat het tandbederf nog gering is, natuurlijk de minste inspanning zal kosten maar tevens, dat alleen een systematische invoering en toepassing der schooltandverzorging uitkomst kan geven. Te weten: voor het blijvende gebit aanvang eener halfjaarlijksche controle direct na den doorbraak der eerste elementen dus op het zesde jaar, wanneer het kind in het schoolverband juist gemakkelijk te bereiken is en

Klassikaal borstelen

slechts voor die kinderen, die het voorafgaande jaar een schooltandverzorging mede maakten, voortzetting in een volgende klasse.

Deze systematische behandeling, door Kantorowicz te Bonn en voor Amerika door Fones te Bridgeport U. S. A. ingevoerd, heeft haar goede resultaten spoedig aan de tandheelkundige wereld laten zien en daardoor haar pleit gewonnen.

Zoo kwam er een kentering, waardoor spoedig bij de groote meerderheid der collega's onverschilligheid en zelfs ongeloof, begonnen plaats te maken voor toename van belangstelling en geleidelijk ook voor een animo, om tot het propageeren eener schooltandverzorging bij te dragen.

In Duitschland en verder Europa, evengoed als in Amerika, is het systeem van Prof. Kantorowicz de leidraad geworden waar er van de invoering eener schooltandverzorging sprake was.

En ook hier te lande, waar Amsterdam, den Haag, Dordrecht, Haarlem en enkele kleinere Gemeenten een schooltandverzorging invoerden, werd door een daartoe ingestelde commissie van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde, dezen zelfden leidraad gevolgd.

Door het instellen dezer gemeentelijke verzorging in andere steden, begon de R. T. V. wel sterk te gevoelen, dat in onze stad de belangstelling voor de tandheelkundige volksverzorging nog veel te weinig aanwezig was.

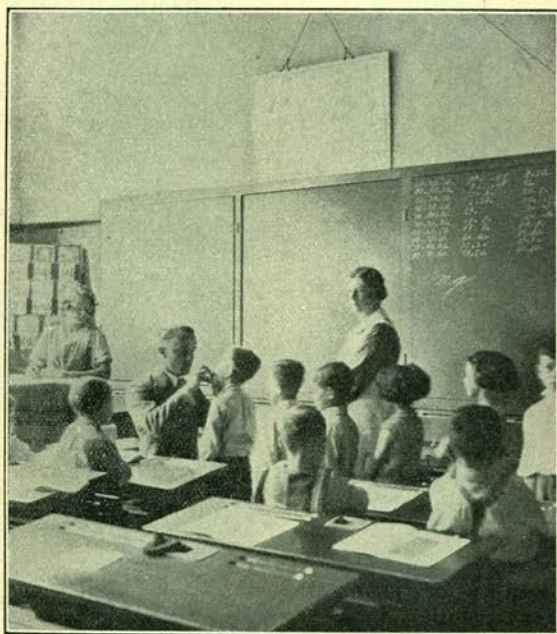
In 1927 richtte zij weer een request tot den Raad, om op de invoering van een gemeentelijke schooltandverzorging aan te dringen. Ook dit verzoekschrift was begeleid door een uitvoerige „Memorie van Toelichting” en de rapporten der Maatschappij, uitgebracht in April 1925 en November 1926.

Het praeadvies van B. en W., uitgebracht 16 Maart 1928, klonk niet bemoedigend; uit de adviezen door het college ingewonnen zal ik de volgende punten aanhalen:

„Omtrent Gemeentelijke tandverzorging op scholen heeft de „Commissie (de Commissie voor den Gem. Geneesk. Dienst „uit den Raad) eveneens het advies ingewonnen van den Directeur van den Gemeentelijken Geneeskundigen Dienst. Hier„uit blijkt, dat de tandverzorging zeer veel te wenschen over„laat, terwijl ziekte van het gebit onder schoolgaande kinderen „veelvuldig voorkomt. Een en ander is te voorkomen door be„handeling van zoo geringen omvang, dat deze meer het ka„rakter van voorzorg draagt en hierdoor geen inbreuk wordt „gemaakt op het beginsel, dat het geneeskundig schooltoezicht „alleen heeft te adviseeren. Toch geeft de Commissie in over„weging, waar de Gemeente hier een nieuw terrein betreedt, „zij het steunende op de reeds elders te dezen verkregen er„varing, te beginnen met een proef en wel in een gedeelte der „Gemeente en aanvankelijk slechts voor de laagste klassen der „daarin gelegen scholen, in dier voege, dat het toezicht telken„jare voor de daarop volgende klassen wordt uitgebreid. Ge„adviseerd wordt om voor deze proef aan te wijzen den Rech„ter Maasover, ten westen van de Delfshavensche Schie en ten „noorden van den Schiedamscheweg.

Maar omtrent het advies van de Commissie voor het Onderwijs en de Volksontwikkeling, vermeldt het praeadvies van B. & W.: dat een minderheid der Commissie deze meening deelde,

maar: „De meerderheid der Commissie is daartegenover van „meening, dat de zorg voor den gezondheidstoestand der kinderen in de eerste plaats tot de taak der ouders behoort en „dat niet verder moet worden gegaan dan de bescherming der „kinderen tegen de mogelijke gevaren der school. Het geneeskundig schooltoezicht, zooals het thans wordt uitgeoefend, is

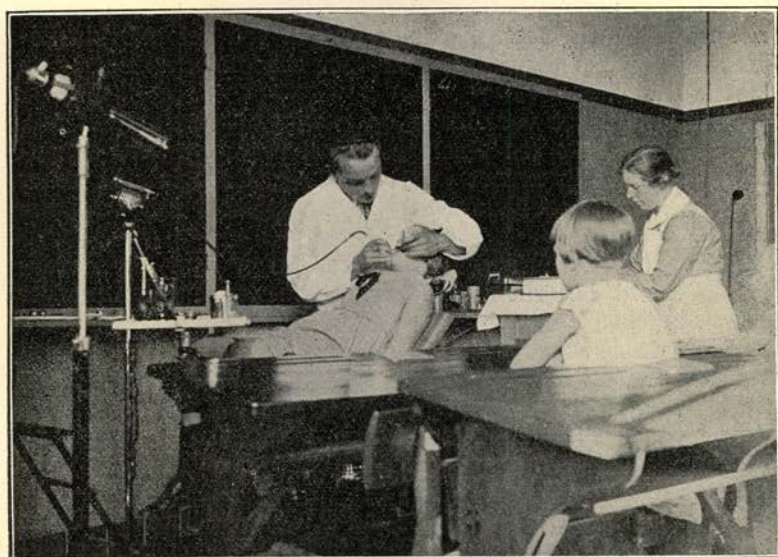
Inspectie in de klas

„h.i. daartoe voldoende, zoodat er naar hare meening geen aanleiding bestaat in de tegenwoordige praktijk van het geneeskundig schooltoezicht verandering te brengen.

„De aanbevolen proefneming met tandheelkundige voorzorg „wordt door de vermelde minderheid van drie leden in het belang der kinderen wenschelijk geacht. De meerderheid der „Commissie daarentegen acht de tandverzorging geheel tot de „taak der ouders te behooren, terwijl h.i. te minder reden „staat tot gemeentelijke bemoeiing in dezen, omdat voor ouders, „voor wie het bezoek aan den gewonen tandarts te bezwarend

„mocht zijn, gelegenheid bestaat hunne kinderen aan de tand-
 „heelkundige klinieken te doen behandelen. Ook de voorgestelde
 „proefneming met schooltandverzorging kan de meerderheid
 „van deze Commissie van bijstand niet adviseeren.”

Aan het slot van dit praeadvies van B. & W. wordt gezegd,
 dat de minderheid van dit college voorstander was van een
 proef met tandheelkundige voorzorg: „Naar de meening van

Behandeling der kinderen in de stadswijk Spangen.

„deze leden was de voorgenomen uitbouw van de taak van het
 „toezicht van zoo geringen omvang en van zoo weinig ge-
 „wicht, dat het eenmaal vastgestelde principe er niet door zou
 „worden aangetast; hoogstens zou men kunnen spreken van
 „aanpassen aan de sinds de inwerkingtreding van het toezicht
 „veranderde omstandigheden en denkbeelden.

„De laatste opvattingen hebben echter geen meerderheid in
 „ons midden kunnen verkrijgen, zoodat ons College de eer
 „heeft U in overweging te geven op de beide ingekomen adres-
 „sen afwijzend te beschikken.”

Gelukkig dat de bewoordingen van dit praeadvies, gelegen-
 heid boden voor een zaakkundige weerlegging; wéér werden

die ouderplicht en de hulp der tandheekkundige klinieken erbij gehaald. De R. T. V. wendde zich daarom reeds in April 1928 opnieuw tot den Raad om „mede gelet op de motieven, waarop „genoemd praeadvies gebaseerd is, haar te verzoeken, tot in- „voering eener Gemeentelijke Schooltandverzorging, desnoods „bij wijze van proefneming in een klein gedeelte der stad, te „besluiten.” De bijgevoegde toelichting wijst nogmaals er op, dat ook naar het inzicht van de tandheekkundige-deskundigen, het stadium van tandbederf, dat de ouders zelf bij hun kinderen kunnen controleeren, aan de zorgen van het individu behoort te worden overgelaten en voor schooltandverzorging te laat komt.

Tevens werd er voorzichtig op gewezen, hoe zeer het feit, dat de kliniek als een plaats voor een voorzorg werd aange- wezen, een bewijs ervoor was, dat de grondbeginselen eener systematische schooltandverzorging nog geheel niet begrepen waren.

Dit verzoekschrift had ten gevolge, dat er door de Raads- leden Nivard, Dr. Kleipool, Mevr. Groeneweg en Hanemaayer een voorstel aan den Raad werd gedaan op 24 Mei 1928, om de proef in een stadgedeelte aan te vangen. Dit voorstel werd 18 October 1928 aanvaard met een stemverhouding van 30 tegen 2 stemmen. Dat het zoo'n bijval vond, was wel voor een groot deel te danken aan de warme verdediging van Dr. Kleipool, die als bij uitstek deskundige in dit college, er zijn volle sym- pathie aan verpand had.

Als schooltandarts werd benoemd P. Ch. Willemse, die dezen dienst snel georganiseerd heeft en in het verslag van den Gemeentelijken Geneeskundigen Dienst en Gezondheidsdienst over het jaar 1930 lezen we: „Gezien de belangstelling, alsmede het „geringe aantal weigeringen van de ouders, de medewerking „van schoolhoofden en onderwijzers en het bereikte techni- „sche resultaat, mag de proefneming met de schooltandverzor- „ging geslaagd worden genoemd. Deze meening wordt ge- „deeld door verschillende deskundigen en autoriteiten, die de „tandverzorging gedurende het laatste jaar in het centrum in „praktijk hebben gezien.”

De R. T. V. hoopt, dat deze uitlating mede reden zal mogen zijn, om een snelle uitbreiding van de schooltandverzorging over de stad te bewerkstelligen.

En als dat eenmaal werkelijkheid zal zijn, dan moeten we ons goed voor oogen houden, dat het werk der Rotterdamsche Tandartsen Vereeniging in dit opzicht geenszins als beëindigd

beschouwd mag worden. Want zij zal er voor dienen te zorgen, dat de gezonde toestand van het gebit, dank zij de hulp der Gemeente, bereikt op een leeftijd, waarop de kinderen er zelf niet voor konden zorgen, terwijl de ouders niet in staat waren de gebreken te ontdekken, niet verloren zal gaan door persoonlijke onverschilligheid of door het gemis van de gewenschte *gelegenheden, om billijk goede tandheeskundige hulp te verkrijgen*. Zij zal dan eerst recht al haar werkkraft in dienst van de tandheeskunde moeten stellen. Door de noodige propaganda, zal zij bij deze jeugdige individuen het plichtsgevoel wakker schudden, om datgene wat zij, in het belang van hun gezondheid, als een kostbaar geschenk ontvingen, te blijven waardeeren en er de voor het onderhoud noodzakelijke zorg aan te besteden.

Maar naast de propaganda, zal zij in goed geoutilleerde klinieken toevluchtsoorden dienen te bieden voor hen, die dank zij hun tandheeskundige opvoeding, hulp zoeken. Hoe deze hulp, de z.g. „nazorg” (b.v. door een billijk abonnement), het best verschaft zal kunnen worden voor hen, die de geheele periode der schooltandverzorging hebben doorgemaakt, daarover zijn in Amsterdam en den Haag, die thans reeds voor dit feit staan, experimenten gaande. Wij hopen hier voordeel te kunnen trekken uit hun ervaringen, en een goede nazorg te organiseeren, zoodat de stad Rotterdam ook in de toekomst het werk der Rotterdamsche Tandartsen Vereeniging niet zal kunnen missen!

J. J. BACKER DIRKS.

DE STICHTING „TA. VO. NA” TE AMSTERDAM

Het is een onmisbaar en gelijk verblijdend verschijnsel, dat de tandheekunde zich meer en meer in de publieke belangstelling mag verheugen. De steeds grootere verbreiding van hygiënische begrippen, de toenemende vraag naar sociale overheidszorg hebben de aandacht op de tandheekundige hygiëne belangrijk doen toenemen en er gaat thans vrijwel geen dag voorbij of men kan in de groote pers over tandheekunde lezen, iets wat eenige decennien geleden een groote zeldzaamheid was. Dat deze vermeerderde interesse zich niet altijd langs in onze oogen sympathieke banen uit, is een nu eenmaal niet te vermijden bijkomstigheid. Het is de taak der professie hierin van voorlichting te dienen. Maar toegejuicht moet het worden wanneer initiatief en leiding van leeken uitgaat, waarbij de professie slechts de bescheiden rol van adviseerend orgaan vervult. Reeds al te veel is er hier en daar, zelfs „an höchster Stelle’ uiting gegeven aan een zeker wantrouwen in de goede bedoelingen, wanneer er propaganda werd gemaakt voor betere en meer verspreide tandheekundige hulp of strijd gevoerd tegen een verlaging van het peil harer beoefenaren. Toen dan ook in Amsterdam van medische zijde de neiging ontstond om iets te doen tot leniging van den deplorabelen toestand, waarin zich de monden der ziekenfondspatiënten bevonden, waren er eenige collega’s dadelijk bereid gehoor te geven aan den roepstem om deskundige bijstand te verleen.

Zoo ontstond op 9 Dec. 1929 op initiatief van den energieken arts Dr. *M. de Hartogh* de Stichting Steun aan Minvermogene Mondlijders. (S. S. A. M. M.)

In artikel 2 van de stichtingsacte lezen we:

Het doel der stichting bestaat in:

- a. het instellen van een onderzoek naar de mondhygiënisch-onverzorgde minvermogenen te Amsterdam, zowel wat hun aantal als wat hun algemeene mondhygiënische toestand betreft;

b. het beramen van middelen tot verbetering dier toestanden en het verschaffen van de daartoe vereischte hulp en bijstand.

Tegen een dergelijke doelstelling valt voorwaar niet veel in te brengen! Maar voegen wij er dadelijk aan toe, dat de werking der Stichting zich voorloopig bepaalde tot het verstrekken van kunstgebitten aan daarvoor in aanmerking komende on- en minvermogenden. Het feit dat men hier dus de zaak bij den staart in plaats van bij den kop aanvatte was voor enkele collega's aanleiding het eerste optreden der Stichting met eenige reserve gade te slaan. Een viertal collega's hadden echter voldoende vertrouwen in de samenstelling van het „Algemeen Bestuur" waarin hoogleeraren, artsen, juristen, officieren, journalisten van naam enz., om te gelooven dat door juiste voorlichting van deze leekenstichting iets beters was te maken. En de historie heeft geleerd dat zij goed gezien hebben. Het was inderdaad prettig waar te nemen hoe gemakkelijk men ook hier intellectueelen de oogen kon openen voor de geweldige achterstand op mondhygiënisch gebied hier te lande. Hoe men in korte spanne tijds volslagen leeken op dit gebied kon zien uitgroeien tot propagandisten met een enthousiasme en een toewijding en gewapend met een kennis van zaken, die alle respect afdwingt. Ziet, wanneer men met deze stichting slechts zou hebben bereikt, dat mannen als Dr. *de Hartogh*, Prof. *Heringa*, Dr. *Premsele*, enz. enz. zich op de wijze als zij doen in dienst hebben gesteld van de propaganda voor mondhygiëne, het bevorderen van de oprichting ervan ware reeds voldoende gemotiveerd.

Om een juist inzicht te verkrijgen in de wijze waarop zich de verandering in opvatting bij de stichting voltrok lichtten wij het volgende stuk uit het Jaarverslag 1930—1931:

Heeft de Stichting dus reeds door haren bovenomschreven nuttigen en vruchtdragenden arbeid hare reden van bestaan ook in dit tweede verslagjaar alleszins aangetoond, toch heeft het Bestuur gemeend, zich tot deze hulpverlening niet te moeten beperken, doch tevens het tot dusver nog niet ter hand genomen tweede gedeelte van de doelstelling der Stichting, t.w. het beramen van middelen om te geraken tot verbetering van de op mondhygiënisch gebied, speciaal onder de minvermogenden te Amsterdam heerschende toestanden, te moeten aanvatten.

Reeds aan het einde van het vorige jaarverslag der Stichting werd mededeeling gedaan, dat het Bestuur de mogelijk-

heid van uitbreiding van het werk was gaan overwegen; tot ongetwijfeld belangrijke resultaten heeft zulks in het afgelopen verslagjaar reeds geleid.

Op de vergadering van het Dagel. Bestuur der Stichting, den 8 September 1930 gehouden, werd de uitdrukkelijke uitspraak gedaan, dat de verschaffing van kunstgebitten in den vervolge weliswaar als aangrijpingspunt voor het praktische werk der Stichting zou blijven gehandhaafd, doch dat de Stichting zich daartoe in de toekomst niet zoude beperken, maar zij zich daarnaast tot taak had te stellen op ruime schaal propaganda te maken voor een goede mondverzorging en verbetering aan te brengen in die verzorging.

Uitdrukkelijk werd op deze vergadering uitgesproken, dat weliswaar gedurende het eerste Stichtingsjaar uitnemend praktisch werk was verricht door de daadwerkelijke steunverleening en het verschaffen van kunstgebitten aan minvermogens, doch dat dit werk slechts deel van de doelstelling der Stichting uitmaakt.

De Algem. Bestuursvergadering, gehouden op 13 October 1930, heeft deze uitspraak tot de hare gemaakt.

Op overtuigende wijze werd op die vergadering het Bestuur door enkele sprekers uit zijn midden tot het inzicht gebracht, dat de Stichting verplicht was zich er op toe te leggen de geregelde systematische mondverzorging te bevorderen en te propageeren; aanbevolen werd het scheppen van een organisatie, die aansluitend bij de schooltandheelkunde, er naar zou streven de door den schooltandarts bereikte resultaten ook na den schoolplichtigen leeftijd in stand te houden. Voorts werd besloten, dat de Stichting naar vermogen zou blijven steunen hen, die nu eenmaal door gebrek aan goede verzorging hun gebit ten gronde hadden zien gaan en niet in staat waren een prothese te betalen, teneinde hunne kauwfunctie te herstellen.

Verder werd op deze vergadering besloten, dat de Stichting door wetenschappelijk onderzoek zou trachten zich een scherp inzicht te vormen in de op tandhygiënisch gebied bestaande leemten en behoeften. Het praktisch voorzorg-werk zou daarnaast tevens wetenschappelijke waarde hebben in zoover het de doorvoerbaarheid van preventieve geneeskunde op haar speciaal gebied zou hebben te demonstreeren.

Men ziet van de „Nazorg”, de prothese werd nu op gelukkige wijze het zwaartepunt verlegd op de „Voorzorg” en waar men de nazorg niet wenschte los te laten werd in Mei van dit jaar de naam der stichting gewijzigd in „Ta.vo.na.” (Tandheelkundige Voor- en Nazorg.)

Dat men het met deze Voorzorg niet bij woorden liet moge blijken uit het feit, dat reeds in Mei van dit jaar in overleg met het Gemeentebestuur van Amsterdam een begin werd gemaakt met het systematisch behandelen der kinderen, die de lagere school, waar zij van gemeentewege waren behandeld, hadden verlaten. De Gemeente had daartoe een schoollokaal ter beschikking gesteld terwijl verder 17 tandartsen, 2 mondverzorgsters en 13 „leerling mondverzorgsters” (in Gemeente dienst) hier belangeloos hun medewerking verleenden. Plannen bestaan om ook de volgende groep, van de hoogste klassen der lagere school vrijkomende kinderen, op deze wijze „op te vangen” terwijl de eerste onder contrôle blijven. — Dat zich hierbij moeilijkheden van allerlei aard voordoen is vanzelf sprekend. De weinige medewerking der ouders, de steeds omvangrijker arbeid met naar rato groeiende kosten en de geringe baten daartegenover, het zijn alle bekende kwalen, die slechts de tijd zal weten te cureeren, al werkt die momenteel zeker niet mee. Hoofdzaak blijft dat hier in Amsterdam zich een groote kern van leeken heeft gevormd wier intellect en sociale positie mogen doen verwachten dat zij hun invloed op breede lagen der maatschappij zullen gebruiken om de belangstelling voor mondhygiëne op krachtige en juiste wijze op te wekken. Een feit van niet te onderschatten beteekenis!

Een ander terrein waarop de Stichting zich beweegt is het opleiden van z.g. „mondverzorgsters”, speciaal bedoeld als helpsters bij de uitoefening der Schooltandheelkunde. Reeds is door haar tot dit doel een cursus geopend. Het ligt niet in onze bedoeling hier in te gaan op de merites van dit streven.

Voor nadere bijzonderheden verwijzen wij naar een schrijven dat de Ned. Maatschappij ter bev. der Tandheelkunde van de betreffende commissie der Stichting mocht ontvangen (opgenomen in dit nummer).

Waar het werk der stichting in het algemeen van groot tandheelkundig nut is, een sociale arbeid waarmee elk weldenkend tandarts zich moet kunnen vereenigen, waar anderzijds door de steeds groeiende uitgaven zij de grootste moeite heeft over voldoende baten te beschikken, zoo willen wij niet eindigen alvorens een dringend beroep

te doen op allen die de tandheekunde na aan 't hart ligt: „Wordt begunstiger van Tavona”.

Bureau Heerengracht 401. Penningmeester *G. E. v. d. Werff*.
Giro 52793.

Mt.